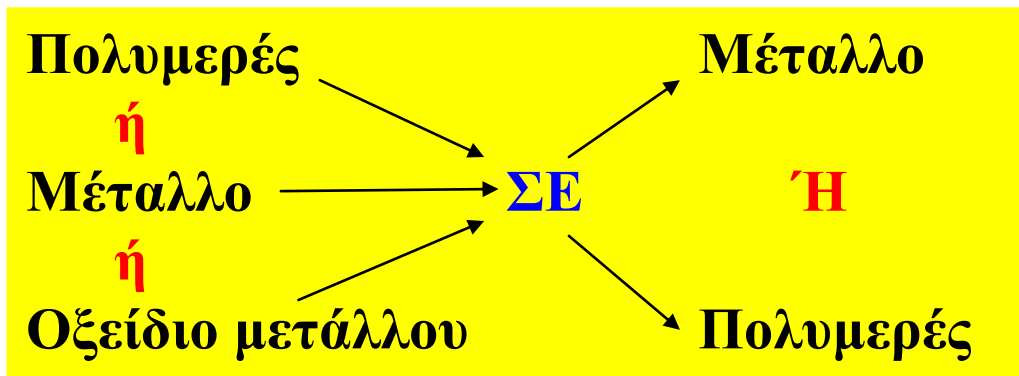

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕΤΑΛΛΙΚΩΝ ΥΛΙΚΩΝ

ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ

ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ

ΜΗΧΑΝΟΥΡΓΙΑ

- Σκληρές επικαλύψεις.
- Αντιδιαβρωτικές επικαλύψεις.
- Ανθεκτικές επικαλύψεις.
- Κατοπτρικά υλικά.
- Ηλεκτρονικά εξαρτήματα.

ΑΠΟΘΕΣΗ ΜΕΤΑΛΛΩΝ

Ιδιότητα	ΗΛΕΚΤΡΟΑΠΟΘΕΣΗ (<i>electrodeposition</i>)	ΜΗ ΗΛΕΚΤΡΟ- ΛΥΤΙΚΗ ΑΠΟΘΕΣΗ (<i>electroless deposition</i>)	ΑΠΟΘΕΣΗ ΕΜΒΑΠΤΙΣΗΣ (<i>immersion plating</i>)
Κινητήρια Δύναμη	Γεννήτρια ρεύματος ή δυναμικού	Αυτοκαταλυτική οξειδο-αναγωγή	Χημική αντικατάσταση
Καθοδική Δράση (κ.δρ.)	$M^{n+} + ne^{-} \rightarrow M$	$M^{n+} + ne^{-} \rightarrow M$	$M^{n+} + ne^{-} \rightarrow M$
Ανοδική Δράση(αν.δρ.)	$M - ne^{-} \rightarrow M^{n+}$ ή $n/2 H_2O - ne^{-} \rightarrow n/4 O_2 + nH^{+}$	$Red - ne^{-} \rightarrow Ox$	$M_1 - ne^{-} \rightarrow M_1^{n+}$
Συνολική δράση	$M(anode) \rightarrow M(cathode)$ ή $M^{n+} + n/2 H_2O \rightarrow n/4 O_2 + nH^{+} + M$	$M^{n+} + Red \rightarrow M + Ox$	$M^{n+} + M_1 \rightarrow M + M_1^{n+}$
Τόπος κ.δρ.	Υπόστρωμα (καθοδικό δοκίμιο)	Υπόστρωμα (με καταλυτικά κέντρα)	Υπόστρωμα M_1 (μερικώς ακάλυπτο)
Τόπος αν.δρ.	Ηλεκτρόδιο ανόδου	Υπόστρωμα (με καταλυτικά κέντρα)	Υπόστρωμα M_1 (διαλυόμενο)
Αντιδραστή- ριο ανόδου	M ή H_2O	Αναγωγικό Red στο διάλυμα	Διαλυόμενο μέταλλο M_1
Φύση αποθέματος	Καθαρό μέταλλο (ή κράμα)	Μέταλλο (με προσμίξεις Red και Ox).	Καθαρό μέταλλο (πορώδες, κακής πρόσφυσης)
Πάχος αποθέμ.	1-100 μm	1-100 μm	$\ll 10 \mu m$

ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΗΛΕΚΤΡΟΑΠΟΘΕΣΗΣ

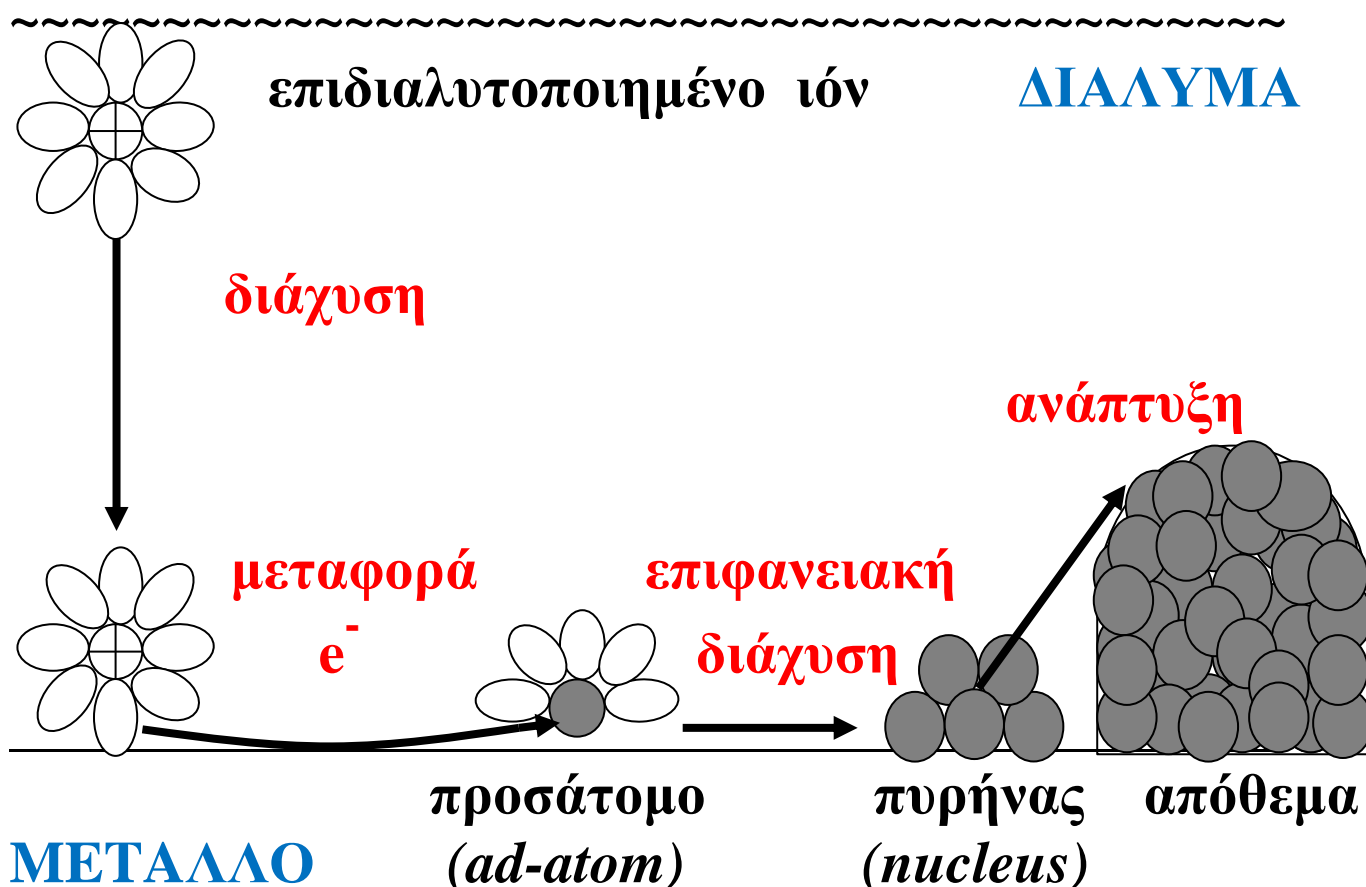
ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

ΝΕΑΣ ΦΑΣΗΣ

Α. Πυρήνωση (nucleation) : σχηματισμός των πρώτων σταθερών πυρήνων-συσσωματωμάτων.

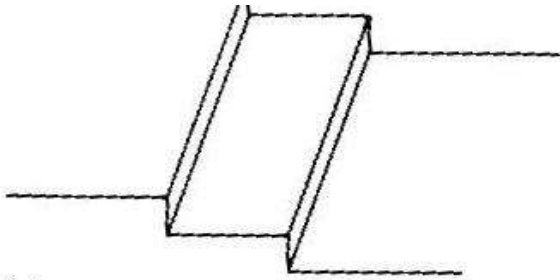
Β. Ανάπτυξη (growth) : ανάπτυξη πυρήνων στην πρώτη στιβάδα απόθεσης (first ad-layer).

Γ. Πάχυνση (thickening) : ανάπτυξη του bulk μεταλλικού αποθέματος σε τρεις διαστάσεις.

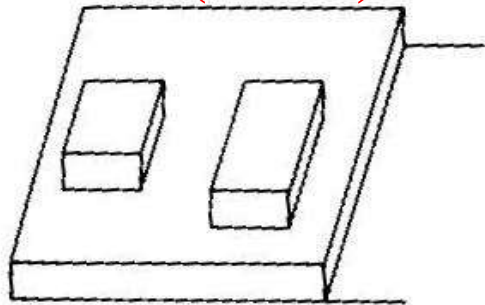

ΤΥΠΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΑΠΟΘΕΜΑΤΟΣ

**κατά στιβάδες
(layer)**

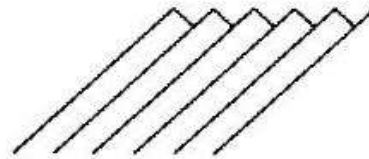

**(a) κατά τετράγωνα
(block)**

(c)

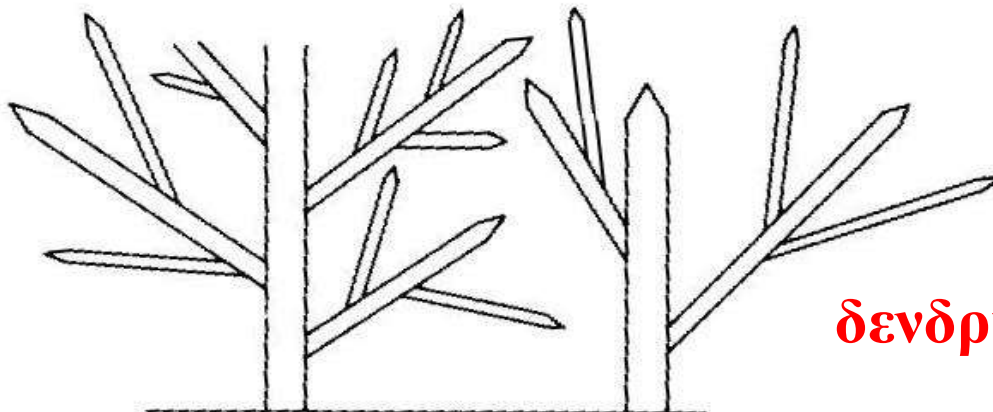
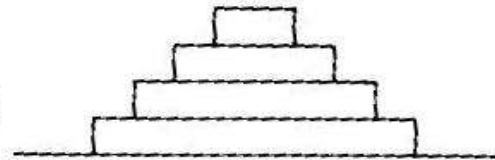
κατά όροι (ridge)

(b)

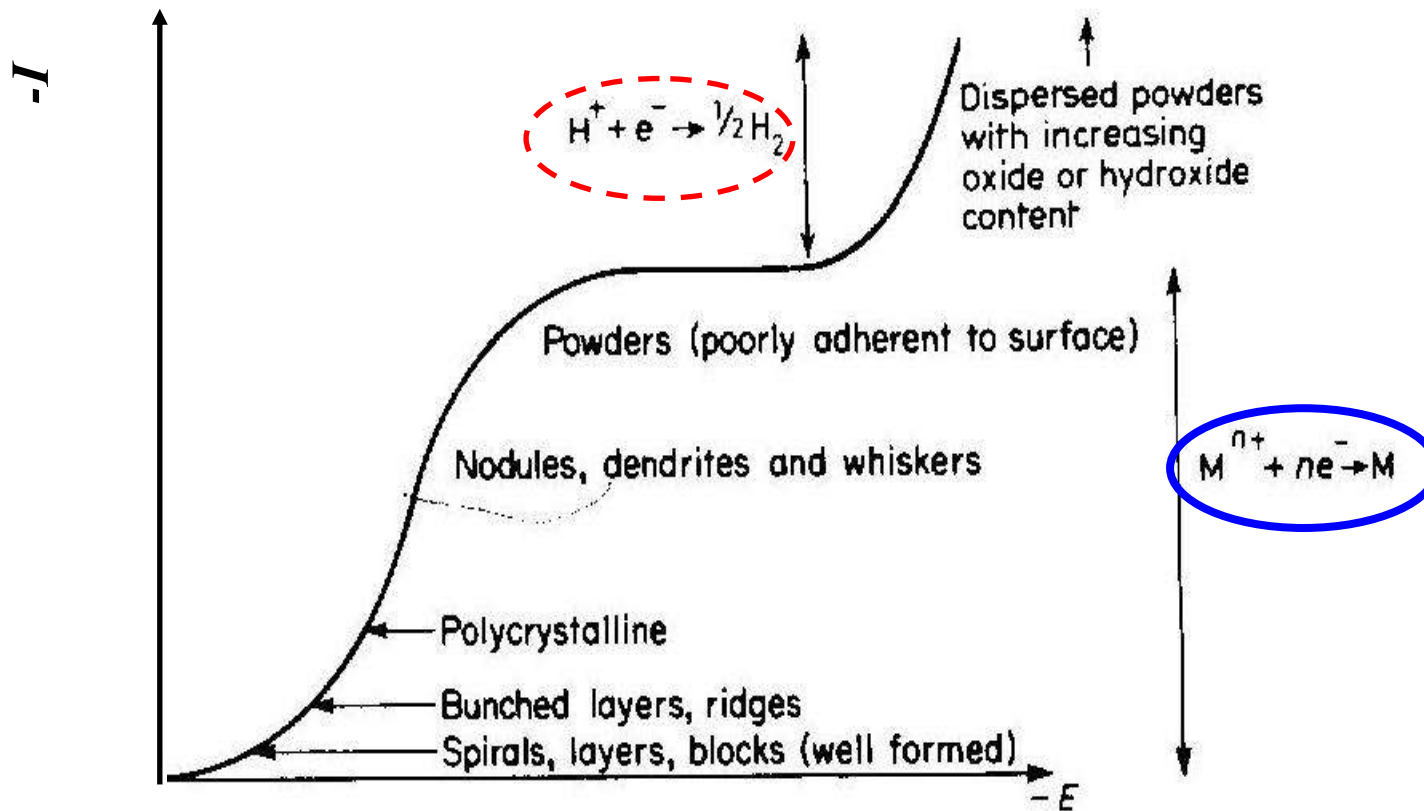
πυραμιδικός

(d)

δενδριτικός

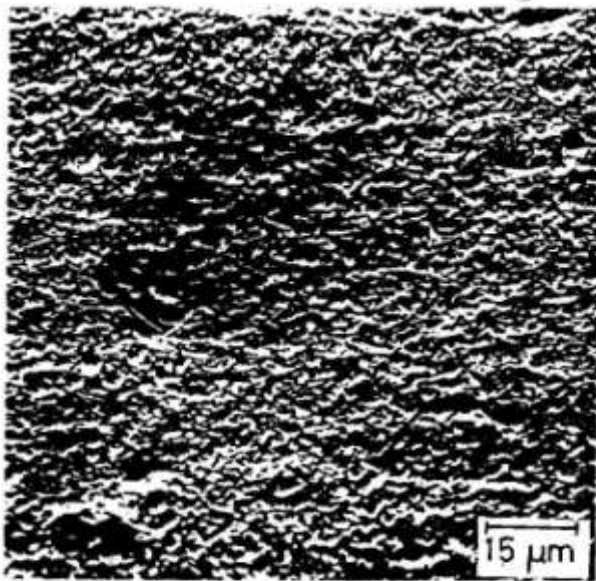
$j \uparrow \Rightarrow (a) \rightarrow (b)$

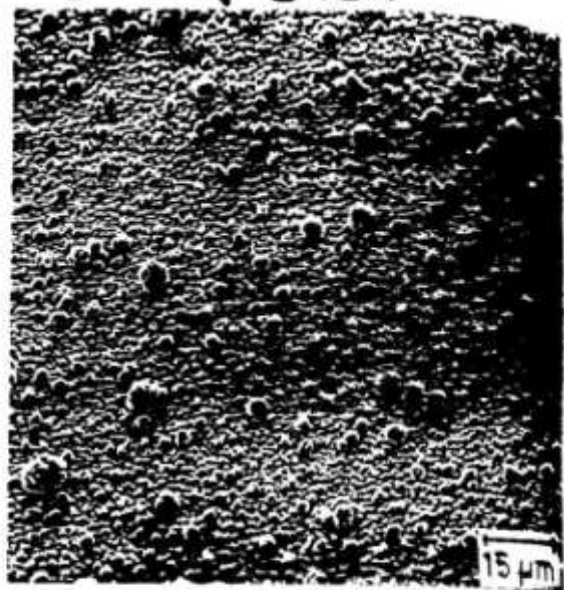
$I \downarrow$ και $R \downarrow \Rightarrow$ low IR drop $\Rightarrow$ ομοιογενές απόθεμα
 $j \downarrow \Rightarrow$ αργή κινητική απόθεσης $\Rightarrow$ επιφανειακή διάχυση $\Rightarrow$ λείο απόθεμα

**ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΑΠΟΘΕΜΑΤΟΣ
ΤΥΠΟΥ ΣΒΩΛΩΝ (*nodular growth*):**

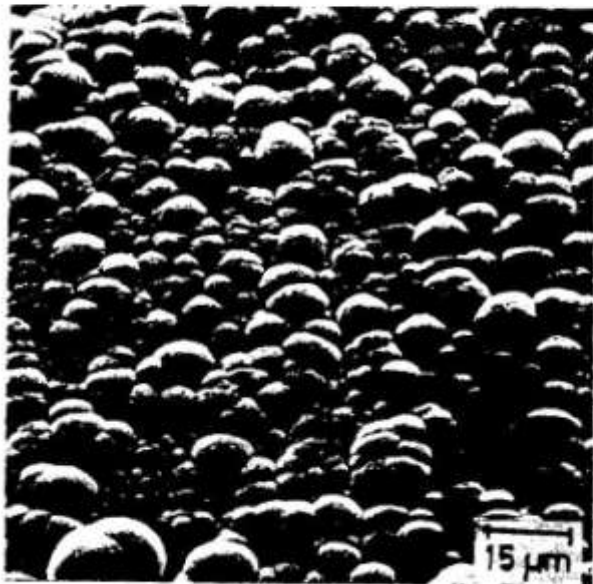
**ΗΛΕΚΤΡΟΑΠΟΘΕΜΑ Cu
ΑΠΟ ΔΙΑΛΥΜΑ Cu⁺⁺ ΣΕ H₂SO₄**

(a)

(b)

(c)

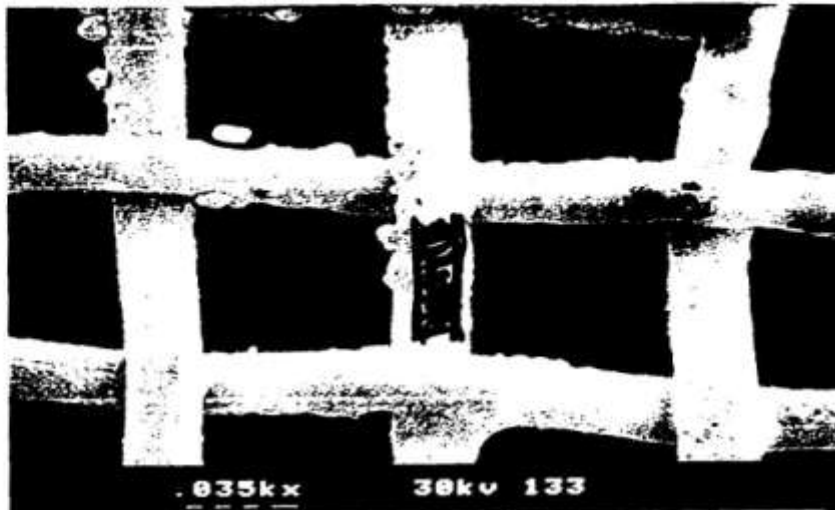
(d)

$t \uparrow \Rightarrow (a) \rightarrow (b)$

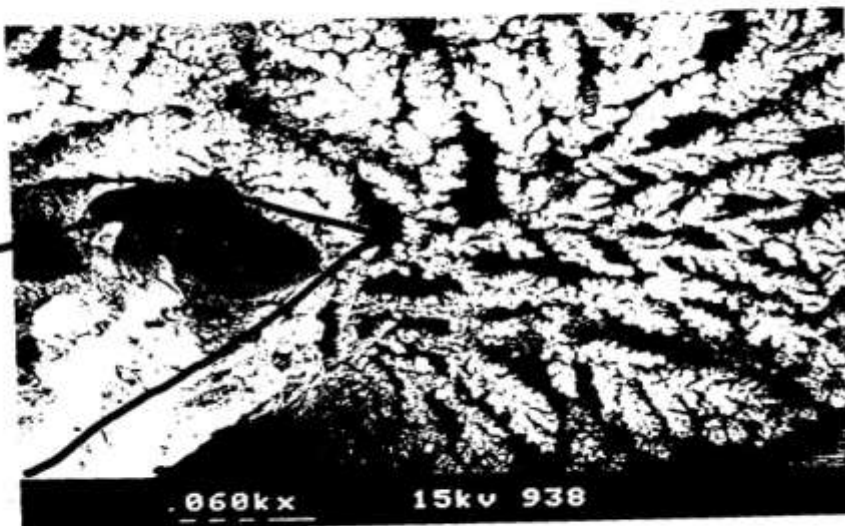
**ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΗΛΕΚΤΡΟΑΠΟΘΕΜΑΤΩΝ ΣΕ
ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΥΠΟΣΤΡΩΜΑΤΟΣ**

ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΑ ΡΕΥΜΑΤΑ:

**ΗΛΕΚΤΡΟΑΠΟΘΕΜΑΤΑ Ni ΑΠΟ ΛΟΥΤΡΑ
ΤΥΠΟΥ WATTS (ΣΟΥΛΦΑΜΙΚΑ ΑΛΑΤΑ Ni)**

Ομοιογενή ηλεκτροαποθέματα Ni σε υπόστρωμα πλέγματος Ni αποτεθέντος υπό 20 mA cm^{-2}

Δενδριτικά ηλεκτροαποθέματα Ni στις ακμές υποστρώματος φύλλου Ni αποτεθέντος υπό 200 mA cm^{-2}

ΛΟΥΤΡΑ ΗΛΕΚΤΡΟΑΠΟΘΕΣΗΣ (ELECTROPLATING BATHS)

- **Μεγάλη συγκέντρωση M^+** $\Rightarrow$
ποτέ υπό συνθήκες ελέγχου μεταφοράς μάζας $\Rightarrow$
ομοιόμορφα αποθέματα με καλή πρόσφυση.
- **Συμπλοκοποιητές ($M^+ + L^- \rightarrow ML$, π.χ. CN^-)** $\Rightarrow$
βραδύτερη απόθεση $\Rightarrow$
ομοιόμορφα αποθέματα με καλή πρόσφυση
- **Ελαφρώς όξινα ρυθμιστικά μέσα** $\Rightarrow$
αρκετά όξινα για **αποφυγή καταβύθισης υδροξειδίων** αλλά **όχι** τόσο όξινα για **παρασιτική έκλυση υδρογόνου.**
- **Οργανικά πρόσθετα**
  - **Λαμπρηντικά (*brighteners*)** (μικροσκοπική δράση)
 $\Rightarrow I \downarrow \Rightarrow$ **μη πορώδη αποθέματα**
  - **Ομογενοποιητές (*levellers*)** (μακροσκοπική δράση)
 $\Rightarrow$ προσρόφηση σε εξοχές $\Rightarrow$ δ $\approx$ σταθ. $\Rightarrow$
ομοιόμορφα αποθέματα

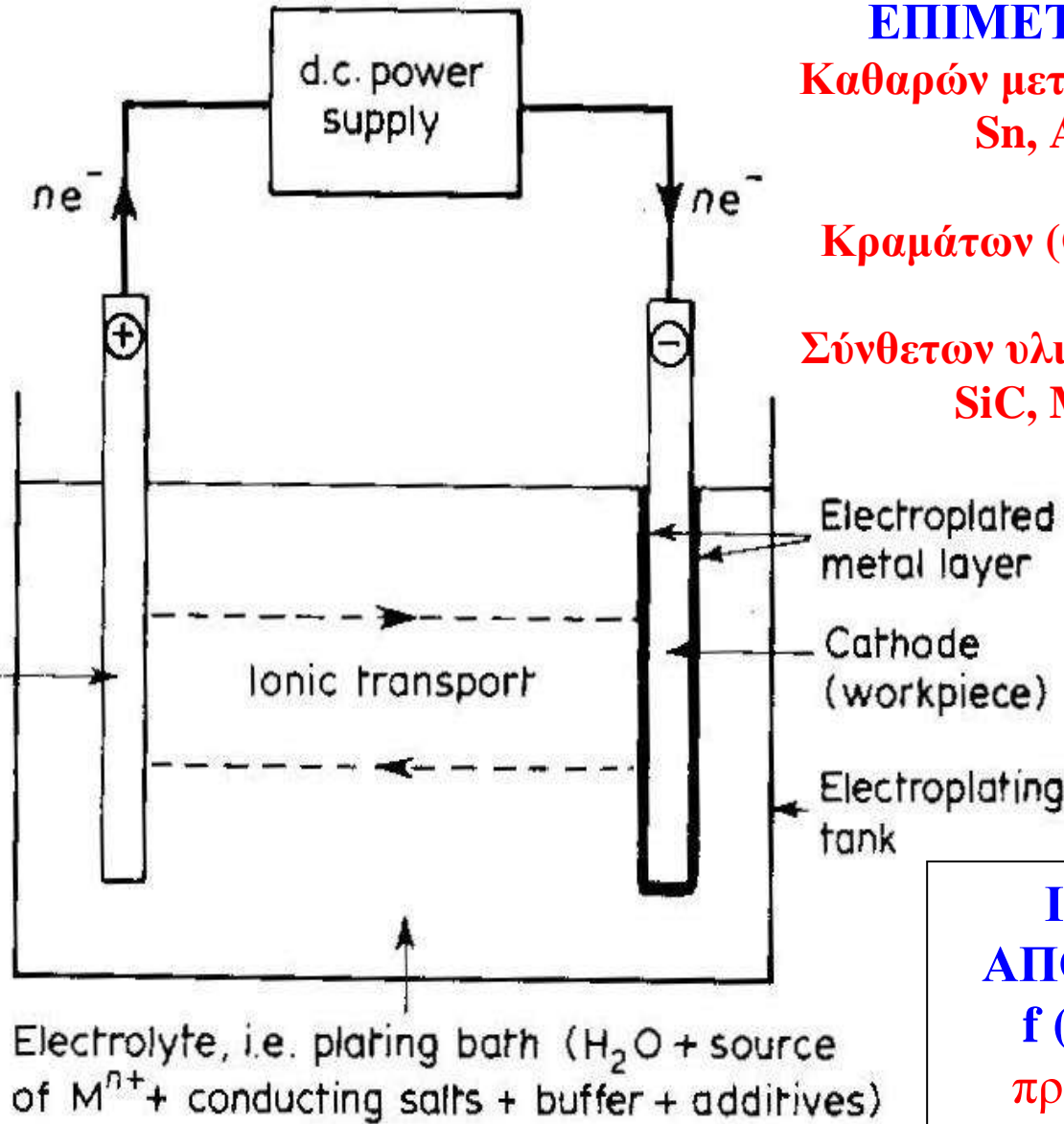

$$j = 10-100 \text{ mA cm}^{-2}$$

$$0.9 < \phi < 1$$

Διαλυόμενη άνοδος
($M_A \rightarrow M_A^+$ π.χ. Cu, Ni, Zn)

Μη διαλυόμενη άνοδος
(π.χ. Pt/Ti σε οξύ,
Ατσάλι σε άλκαλι)

ΕΠΙΜΕΤΑΛΛΩΣΕΙΣ:
Καθαρών μετάλλων (Cu, Ni, Cr,
Sn, Au, Ag,...)

Κραμάτων (Cu-Zn, Ni-Co, ...)

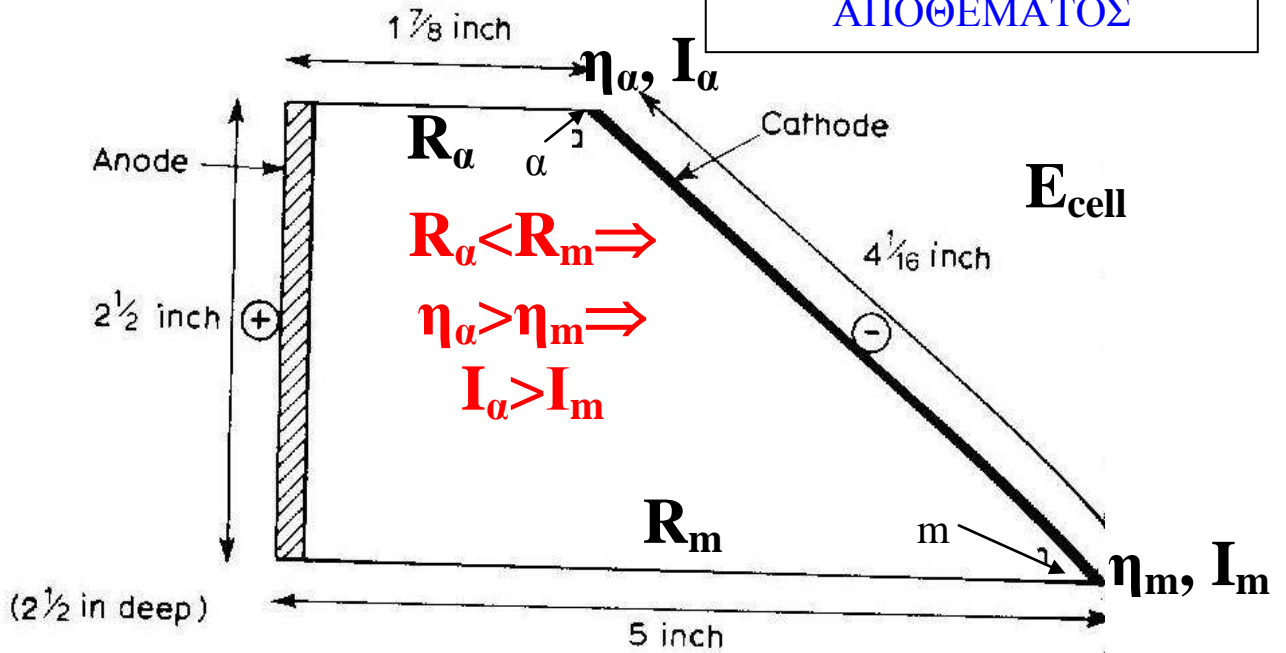
Σύνθετων υλικών (Ni-PTFE, M-
SiC, M- Al_2O_3 ...)

ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ
ΑΠΟΘΕΜΑΤΟΣ=
f (j, λουτρού, T,
προκατεργασίας)

ΚΥΨΕΛΕΣ ΔΟΚΙΜΩΝ ΛΟΥΤΡΩΝ ΕΠΙΜΕΤΑΛΛΩΣΗΣ

Hull cell

ΚΕΚΛΙΜΕΝΟ
ΥΠΟΣΤΡΩΜΑ-ΚΑΘΟΔΟΣ:
1 ΠΕΙΡΑΜΑ ⇒ ΕΠΙΔΡΑΣΗ Ι
ΣΤΗΝ ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ
ΑΠΟΘΕΜΑΤΟΣ

$$E = E_e - I_{ave} R_{ave} - \eta_{ave}$$

$$E = E_\alpha = E_e - I_\alpha R_\alpha - \eta_\alpha$$

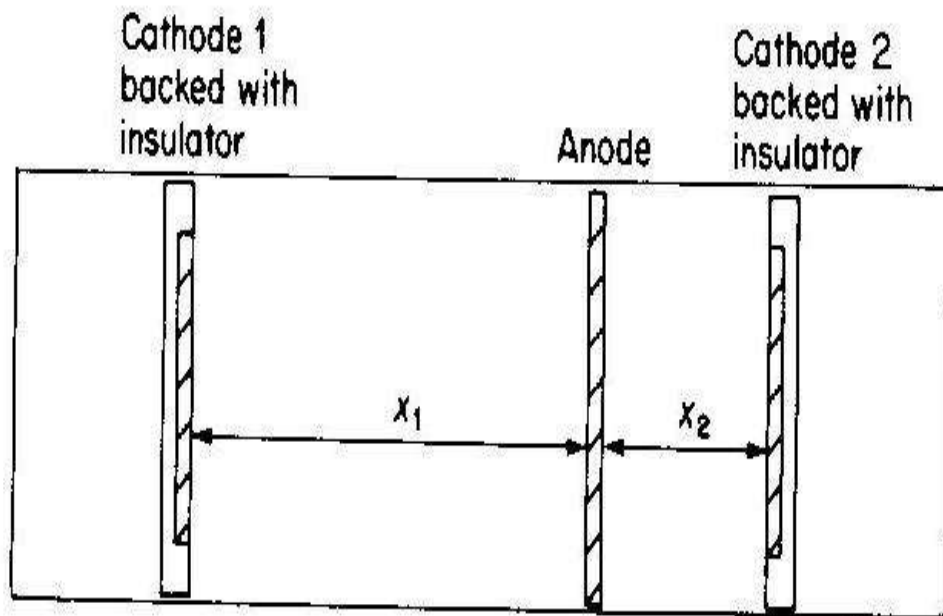
$$E = E_m = E_e - I_m R_m - \eta_m$$

Applied current /A	Current density /A dm ⁻²												
	Position of Hull cell panel												
	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l	m
1	5	4	3	2	1.5	1.25	1	0.75	0.5	0.4	0.3	0.2	0.1
2	10	8	6	4	3	2.5	2	1.5	1	0.8	0.6	0.4	0.2
3	15	12	9	6	4.5	3.75	3	2.25	1.5	1.2	0.9	0.6	0.3
5	25	20	15	10	7.5	6.25	5	3.75	2.5	2.0	1.5	1.0	0.5

ΚΥΨΕΛΕΣ ΔΟΚΙΜΩΝ ΛΟΥΤΡΩΝ ΕΠΙΜΕΤΑΛΛΩΣΗΣ

Harring-Blum cell

ΑΝΟΔΟΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΕ ΔΥΟ ΚΑΘΟΔΟΥΣ ΣΕ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΕΣ
ΑΠΟΣΤΑΣΕΙΣ: 1 ΠΕΙΡΑΜΑ $\Rightarrow$ ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΑΠΟΣΤΑΣΗΣ ΣΤΗΝ
ΠΟΣΟΤΗΤΑ ΑΠΟΘΕΜΑΤΟΣ

ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΛΟΥΤΡΟΥ ΕΠΙΜΕΤΑΛΛΩΣΗΣ ΝΑ ΠΑΡΑΓΕΙ
ΟΜΟΙΟΓΕΝΗ ΑΠΟΘΕΜΑΤΑ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΑ ΑΠΟ ΤΟ
ΣΧΗΜΑ ΤΟΥ ΥΠΟΣΤΡΩΜΑΤΟΣ:

% ΙΣΧΥΣ ΑΠΟΘΕΣΗΣ (*throwing power*) = $100 K / ((K+B)-1)$

όπου $K=x_1/x_2$ και $B=w_2/w_1$

(w_1, w_2 : βάρος αποθέματος στις δύο καθόδους)

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΟΜΟΙΟΓΕΝΩΝ ΑΠΟΘΕΜΑΤΩΝ

- **Κινητικός έλεγχος:**

- Περίσσεια M^+ .
- Ισχυρή μεταφορά μάζας.
- Συμπλοκοποιητές.

- **Ομοιόμορφη κατανομή ρεύματος:**

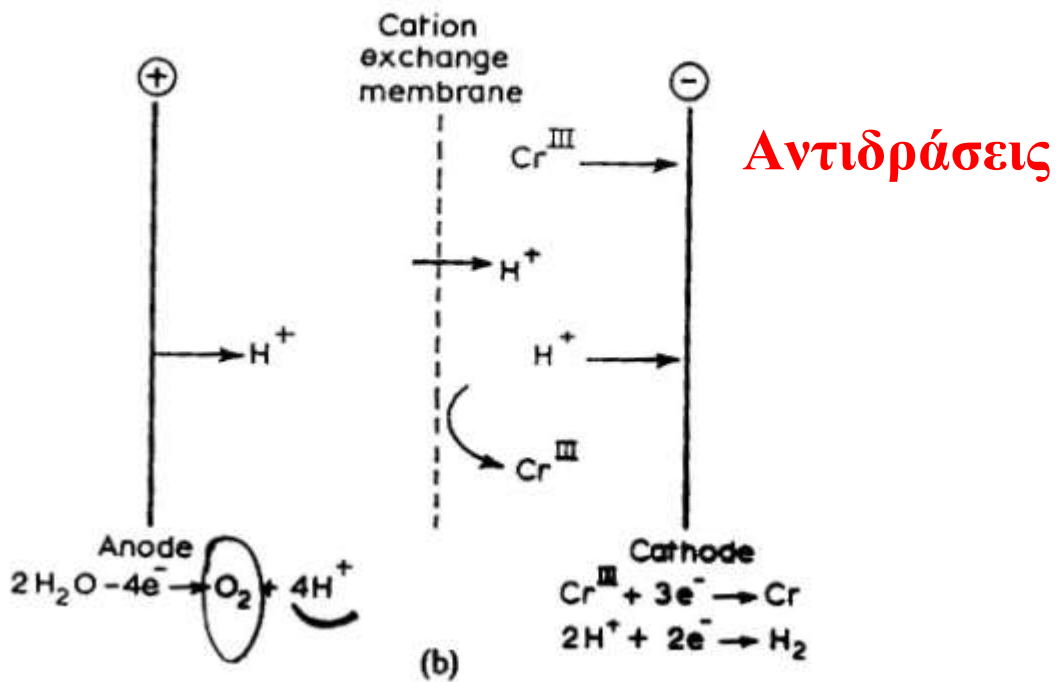
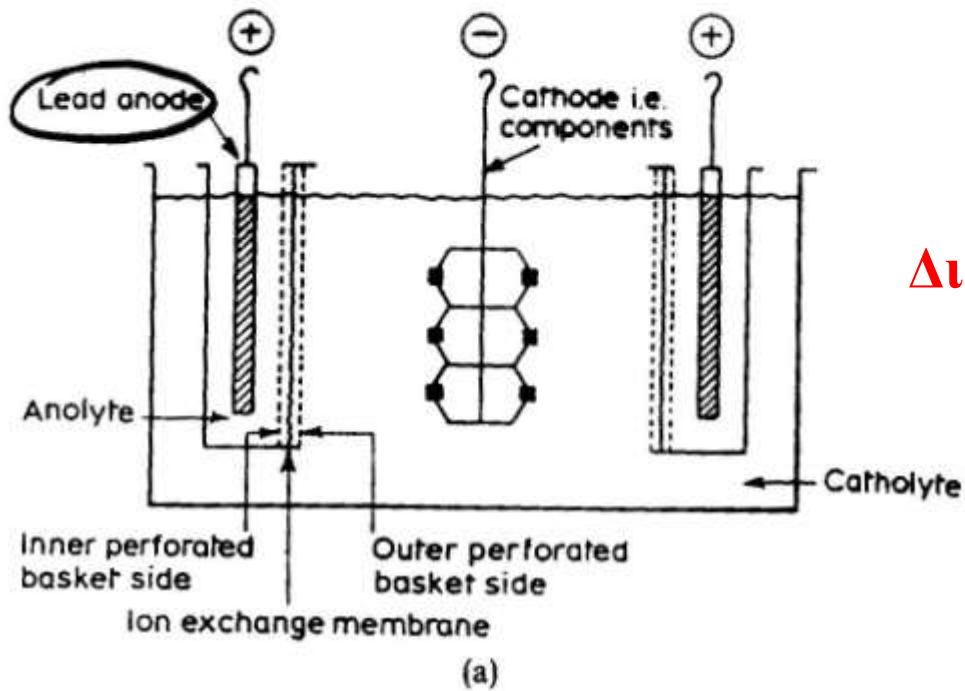
- Μικρή $R \Leftrightarrow$ Μεγάλη **περίσσεια αδρανούς ηλεκτρολύτη.**
- Ρύθμιση απόστασης καθόδου-ανόδου $\Leftrightarrow$ χρήση **πρόσθετων καθόδων** ή/και **προστατευτικών ανόδων (*shields*).**
- Μείωση μικροτραχύτητας υποστρώματος $\Leftrightarrow$ χρήση **ομογενοποιητών** και **λαμπρυντικών πρόσθετων (*levelers, brighteners*).**

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΣΥΝΗΘΙΣΜΕΝΩΝ ΕΠΙΜΕΤΑΛΛΩΣΕΩΝ

Deposited metal	Typical hardness/HV	Characteristics of coating	Typical applications
Cr	800-1000	<u>Hard and wear-resistant;</u> <u>low friction and non-stick;</u> <u>corrosion-resistant;</u> brittle	Reclamation of worn or oversize components; rolls for printing or steel rolling; plastic moulds; hydraulic rams
Ni	150-450	<u>Softer;</u> more ductile than Cr; <u>corrosion-, heat-, and</u> <u>wear-resistant;</u> solderable; <u>can be machined by</u> cutting tools	Reclamation of worn or oversize parts; <u>food pro-</u> <u>cessing machinery;</u> electro- forming; hydraulics
Cu	60-150	Softer than Ni; ductile; resistant to fretting; good <u>electrical and thermal</u> <u>conductivity</u>	As a resist for selective case hardening of steel; electro- forming; surface lubrication in metal working
Fe	150-350	Low cost; tough and easily heat treated; poor corrosion resistance	Anti-scuffing in internal combustion engines; soldering iron tips; reclamation of worn parts; electroforming of foil
Sn	8-12	Soft and ductile; low melting point; resistant to fretting, scuffing and adhesive wear	Overlay coatings for pistons in internal combustion engines; <u>corrosion</u> <u>protection</u>
Ag	60-120	<u>Excellent electrical</u> <u>conductivity;</u> resistant to fretting	Specialized anti-seizure of threaded parts at high temperature
<u>65 Sn-</u> <u>35 Ni</u>	650-700	<u>Hard; low friction, retains</u> <u>oil film, corrosion resistant;</u> <u>brittle;</u> temperature limit $\approx 360^{\circ}\text{C}$	<u>Hydraulic braking systems</u> <u>in automobile engineering</u>

Παράδειγμα επιμετάλλωσης: Διακοσμητική Επιχρωμίωση

Διάταξη υποστρώματος-
«κρεμάστρας» (*jig-rack plating*)

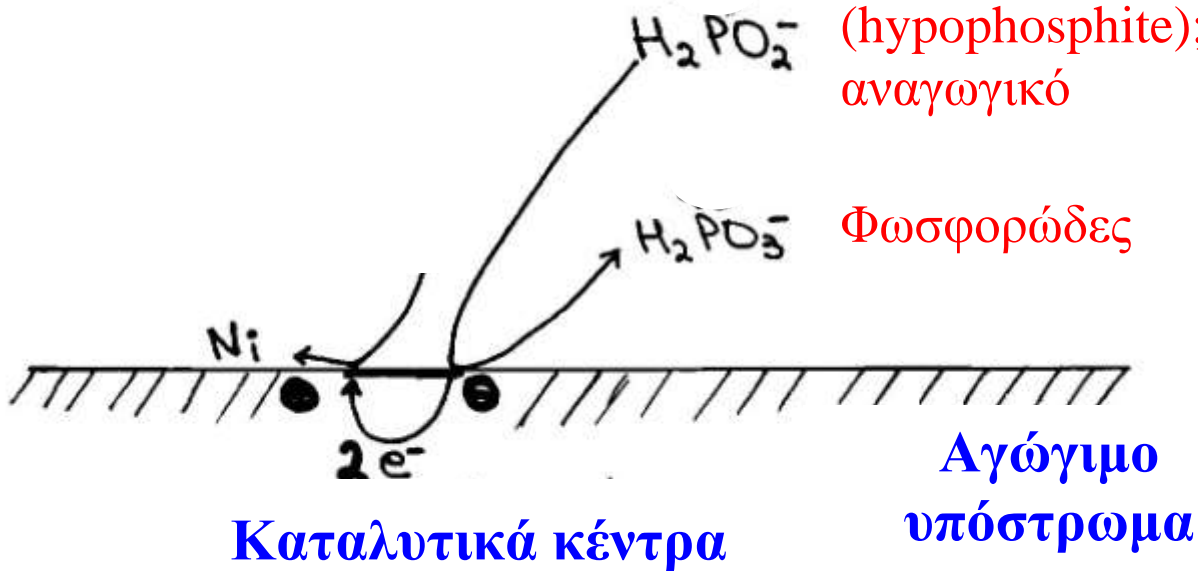

ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΜΗ ΗΛΕΚΤΡΟΛΥΤΙΚΗΣ ΑΠΟΘΕΣΗΣ (*electroless plating*)

(π.χ. Ni με υποφωσφορώδες)

Διάλυμα

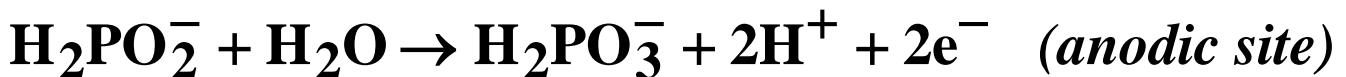
Υποφωσφορώδες
(hypophosphite);
αναγωγικό

Φωσφορώδες

Αγώγιμο
υπόστρωμα

Καταλυτικά κέντρα

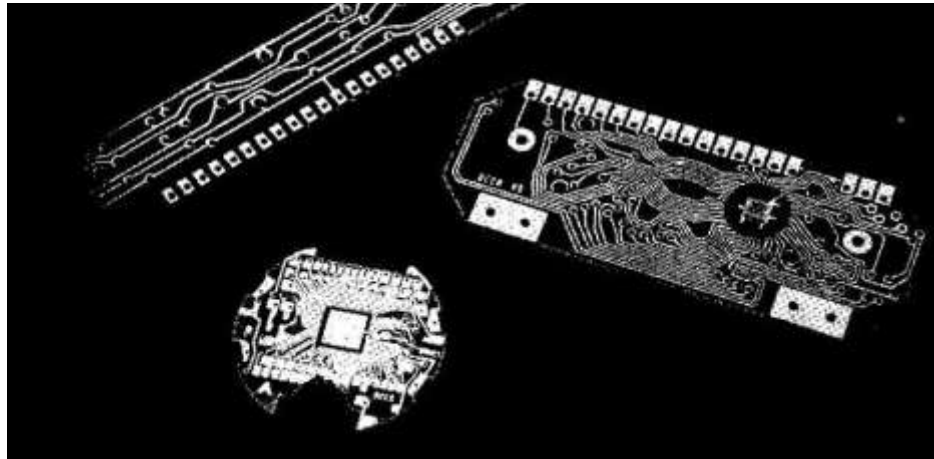

(άλλα αναγωγικά: φορμαλδεϋδη, υδραζίνη)

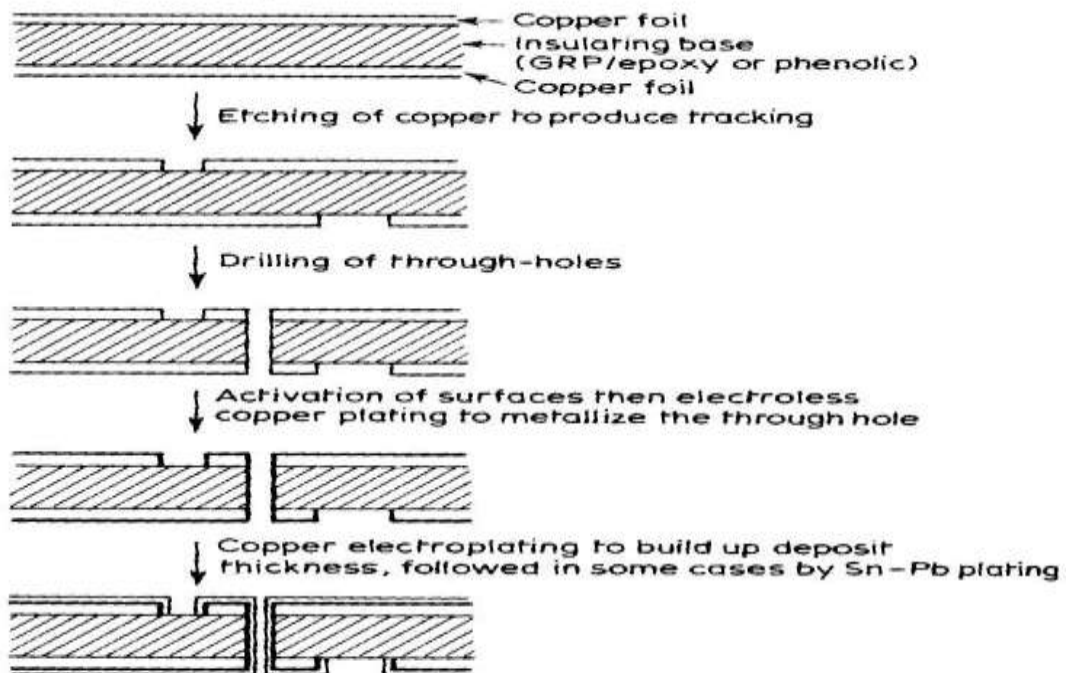
Πλεονεκτήματα

- **Ομοιογενή αποθέματα** (μηδενικό συνολικό ρεύμα ⇒ όχι ωμικές απώλειες IR-drop).
- Αποθέματα **ικανοποιητικής σκληρότητας**.

Παράδειγμα electroless Ni:
Τυπωμένα κυκλώματα (*printed circuits*) Ni
για ρολόγια και μικροϋπολογιστές.

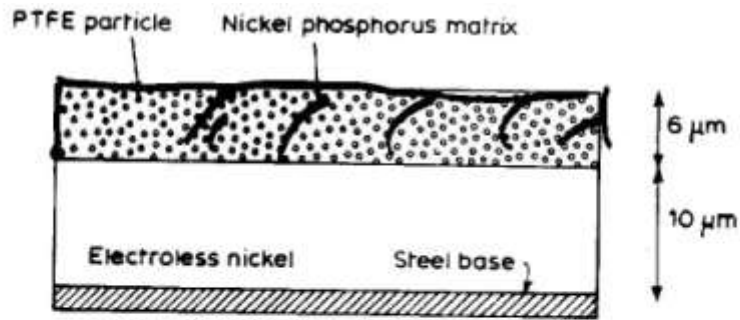

Παράδειγμα electroless Cu:
Τυπωμένα κυκλώματα δύο όψεων
(*double-sided, printed circuits*) Cu

Παράδειγμα σύνθετου μεταλλικού υλικού με
συναπόθεση/εγλωβισμό συστατικών
προστιθέμενων στο λουτρό επιμετάλλωσης:
**Ni-PTFE επίστρωση για αυτο-λιπαινόμενα (self-lubricating)
μεταλλικά εξαρτήματα**

ΗΛΕΚΤΡΟΧΗΜΙΚΗ ΜΟΡΦΟΠΟΙΗΣΗ (*ELECTROFORMING*)

- Το υπόστρωμα είναι και πάλι η κάθοδος κυψέλης επιμετάλλωσης.
- Μεγάλου πάχους και μορφοποιημένα αποθέματα παρασκευάζονται.

Μορφοποιημένα καθοδικά αποθέματα σχηματίζονται με τη βοήθεια:

- *Εργαλείων-οδηγών (Mandrels)*, είτε μεταλλικών είτε μεταλλοποιημένων πλαστικών.

Είτε το **απόθεμα αποξύνεται** από τον οδηγό είτε ο **οδηγός αποσυντίθεται** (π.χ. με διάλυση ή τήξη του) μετά την ηλεκτροαπόθεση.

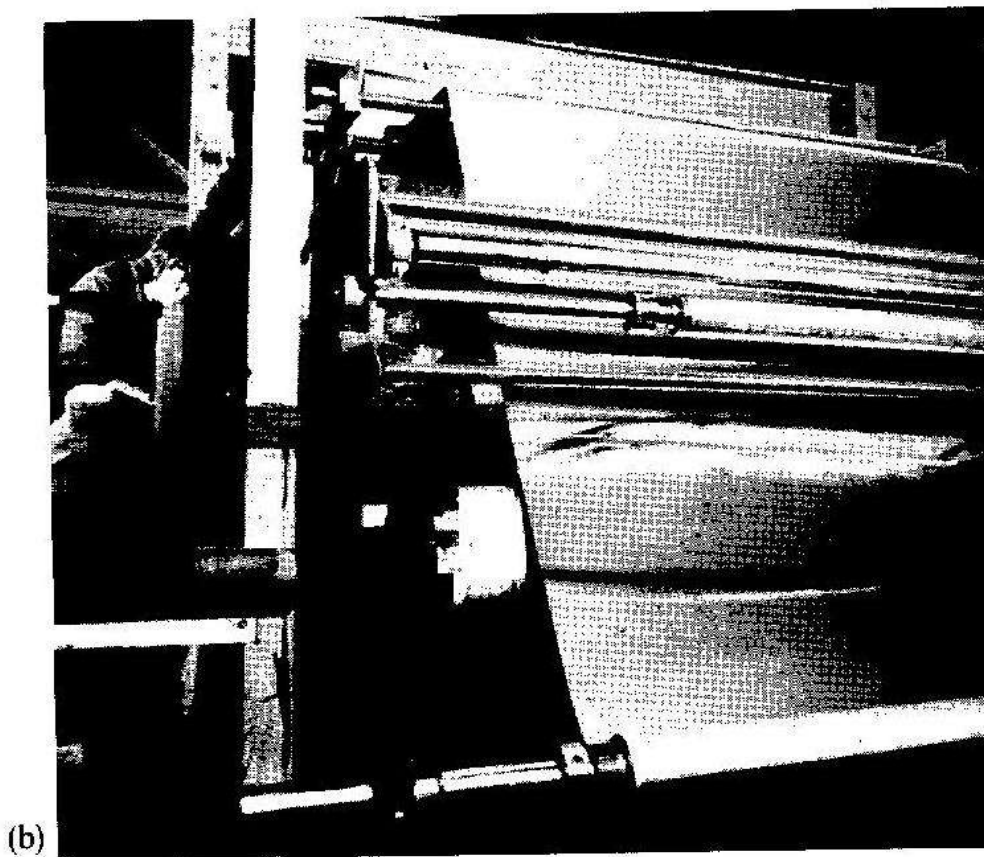
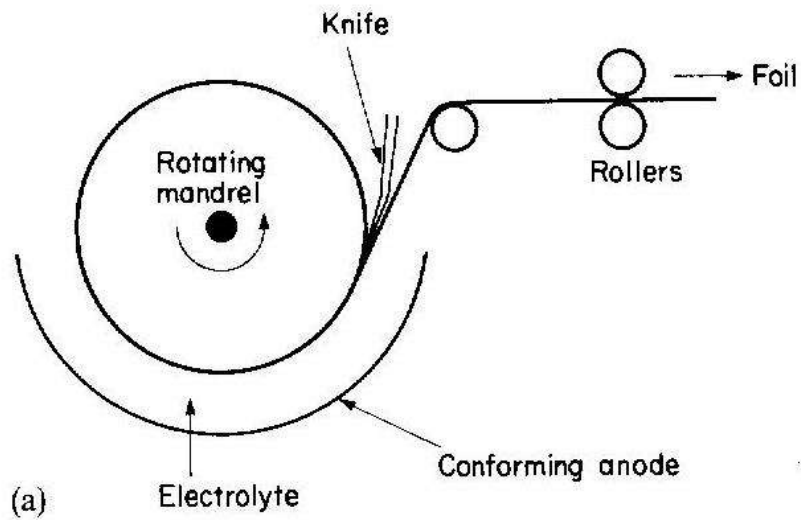
- *Μορφοποιημένες άνοδοι (shaped anodes)*.

Αυτές τροποποιούν την **απόσταση καθόδου-ανόδου** με προκαθορισμένο τρόπο ώστε να οδηγήσουν σε **επιλεκτική ηλεκτροαπόθεση** σε συγκεκριμένα σημεία του υποστρώματος-καθόδου.

- *Πρόσθετες («ληστρικές») κάθοδοι (“robber cathodes”)*.

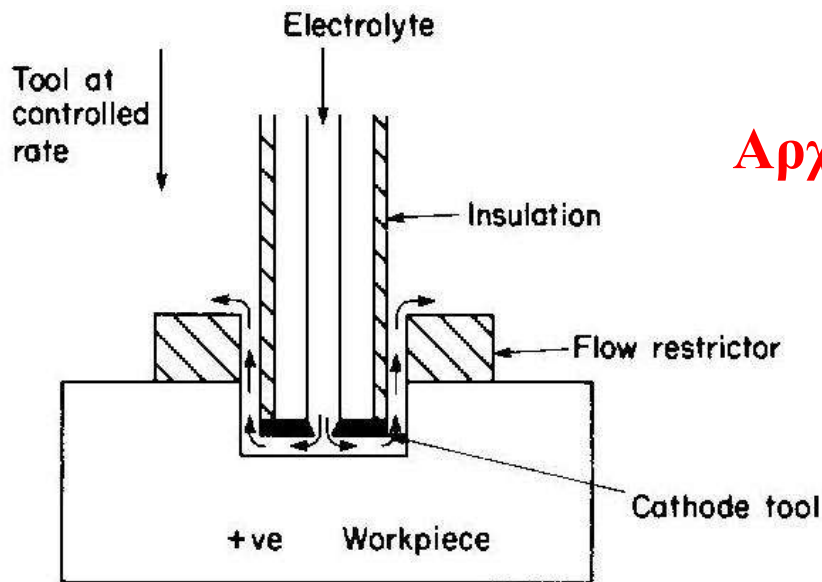
Αυτές **τροποποιούν/διαστρεβλώνουν το ηλεκτρικό πεδίο** ανάμεσα στην κάθοδο-υπόστρωμα και την άνοδο, προστατεύοντας ορισμένες περιοχές του τελευταίου συλλέγοντας το απόθεμα πάνω τους.

Παράδειγμα ηλεκτροχημικής μορφοποίησης
με χρήση καθόδου-οδηγού:
Ηλεκτροχημική παραγωγή φύλλου Ni

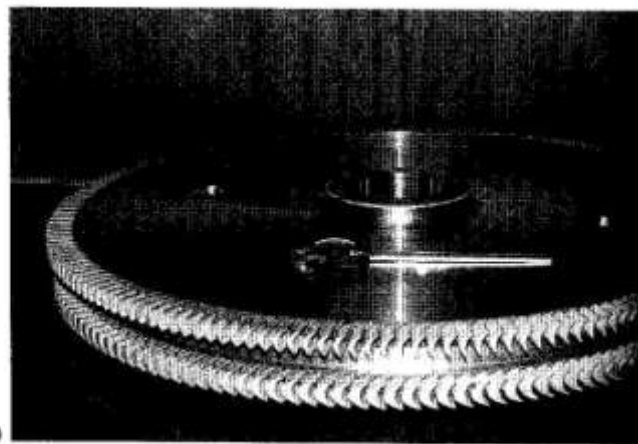

ΗΛΕΚΤΡΟΧΗΜΙΚΗ ΜΗΧΑΝΟΥΡΓΙΑ (*ELECTROCHEMICAL MACHINING*)

- Το υπόστρωμα είναι η άνοδος κατάλληλης ηλεκτροχημικής κυψέλης.
- Η κάθοδος είναι το μηχανουργικό εργαλείο που επιλεκτικά **σμιλεύει-ηλεκτροδιαλύει** περιοχές του καθοδικού υποστρώματος.

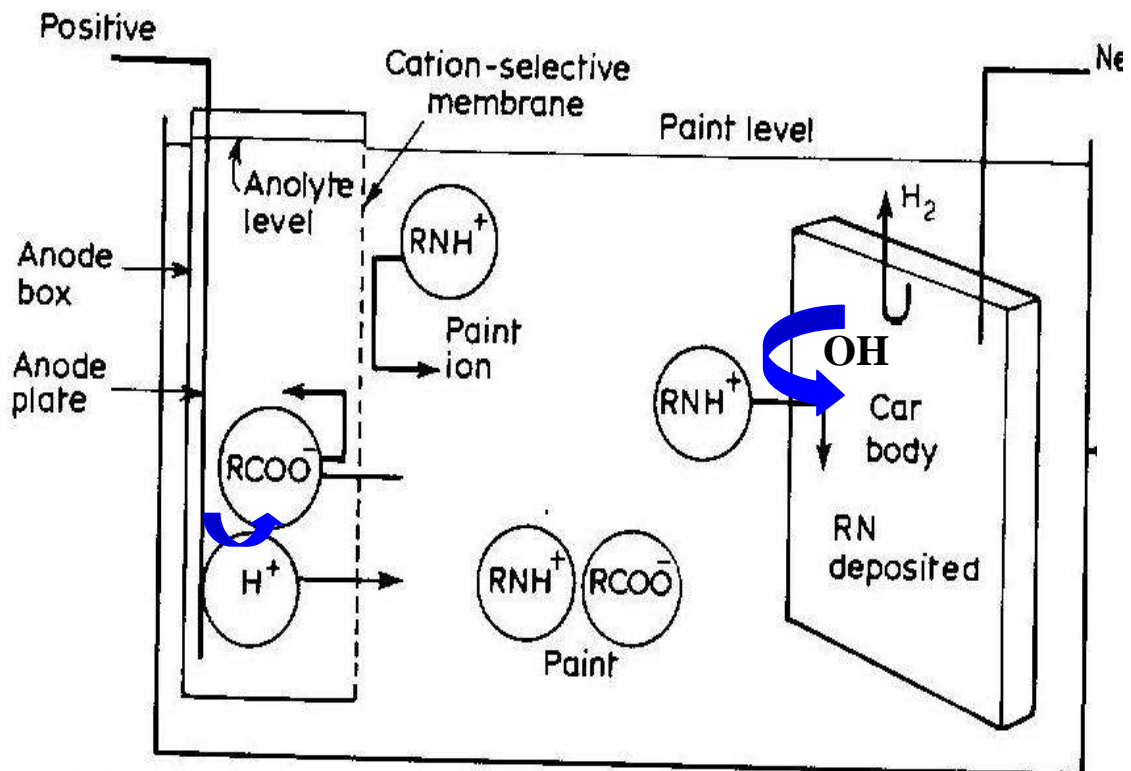
Αρχή

Παράδειγμα:
τροχός
τουρμπίνας
ατμού.

ΗΛΕΚΤΡΟΦΟΡΗΤΙΚΟΣ ΧΡΩΜΑΤΙΣΜΟΣ (ELECTROPHORETIC PAINTING)

- Το υπόστρωμα είναι η κάθοδος ή άνοδος κατάλληλης ηλεκτροχημικής κυψέλης.
- Το χρώμα είναι πολυμερές με ιονικές ομάδες RCOO^- ή/και RNH_3^+ που μεταφέρονται με ιονική μετανάστευση προς την άνοδο ή την κάθοδο.
- Η συνολική ηλεκτροχημική δράση είναι η ηλεκτρόλυση του νερού: τα OH^- που παράγονται (μαζί με το H_2) στην κάθοδο μπορούν να οδηγήσουν σε απόθεση RNH_2 σ' αυτήν• τα H^+ που παράγονται (μαζί με το O_2) στην άνοδο μπορούν να οδηγήσουν σε απόθεση RCOOH αυτήν.

**Παράδειγμα ηλεκτροφορητικού χρωματισμού:
Πρώτο στρώμα (priming) βαφής αυτοκινήτων.**

